

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd

Bakalářská práce

**Vývoj ekologického zemědělství v ČR a koncept Organic
3.0**

Nikola Gavendová

© 2022 ČZU v Praze

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Nikola Gavendová

Podnikání a administrativa

Název práce

Vývoj ekologického zemědělství v ČR a koncept Organic 3.0

Název anglicky

Organic farming development in the Czech Republic and the concept Organic 3.0

Cíle práce

Ekologické zemědělství se v Evropě úspěšně rozvíjelo od počátku 90. let 20. století. Za tuto dobu se z něj stala nejvíce úspěšná alternativa k průmyslovému způsobu produkce a spotřeby potravin. Po několika desetiletích jeho vývoje se však ukazuje, že sektor na druhou stranu vykazuje řadu dlouhodobých problémů, jako např. nízký podíl ekologicky obhospodařované půdy, nízká spotřeba potravin a složitý systém certifikace. Současně s tím se objevují nové globální výzvy, které zřejmě vyžadují rozsáhlejší změny z hlediska fungování celého sektoru.

Účelem této práce je poskytnout pohled do diskuse týkající se reformy ekologického zemědělství s využitím konceptu Organic 3.0. Cílem práce je přispět s odpovědí na otázku, do jaké míry je koncept Organic 3.0 aplikovatelný v českém prostředí a jak může tento koncept podpořit rozvoj českého ekologického zemědělství.

Metodika

V empirické části práce je prezentována studie z českého prostředí. Základní metodou pro zpracování této části je metoda případové studie (case study method). Data pro studii jsou získána kombinací vhodných technik sběru dat (studium dokumentů, rozhovory, pozorování). Data jsou zpracována pomocí kvalitativních analytických procedur.

Volba objektu (co sledovat) a přesný design výzkumu (jak postupovat) bude uskutečněno po zpracování teoretické části práce.

Doporučený rozsah práce

30 – 40 normostran

Klíčová slova

biopotraviny, dotace, společná zemědělská politika, spotřebitelé

Doporučené zdroje informací

ARBENZ, Markus, David GOULD a Christopher STOPES, 2016. Organic 3.0: for truly sustainable farming and consumption [online]. Bonn [cit. 2020-06-03]. Dostupné z:

https://www.ifoam.bio/sites/default/files/2020-03/summary_organic3.0_web_1.pdf

THORSTEN, Arnold. Organic Agriculture 3.0: The Story of "Yet Another Debate": About The Future of Organic Agriculture [online]. 2019 [cit. 2020-06-03]. Dostupné z:

<https://www.organiccouncil.ca/organic-agriculture-3-0-the-history-of-yet-another-debate-about-the-future-of-organic-agriculture/>

URBAN, J. – ŠARAPATKA, B. Ekologické zemědělství : učebnice pro školy i praxi. I. díl, Základy ekologického zemědělství, agroenvironmentální aspekty a pěstování rostlin. Praha: MŽP, 2003. ISBN 80-7212-274-6.

Předběžný termín obhajoby

2021/22 LS – PEF

Vedoucí práce

doc. Mgr. Ing. Lukáš Zagata, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra humanitních věd

Elektronicky schváleno dne 11. 3. 2022

prof. PhDr. Michal Lošťák, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 14. 3. 2022

doc. Ing. Tomáš Šubrt, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 14. 03. 2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Vývoj ekologického zemědělství v ČR a koncept Organic 3.0" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 15.03.2022

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucímu mé diplomové práce panu doc. Mgr. Ing. Lukáši Zagatovi, Ph.D., za jeho rady a doporučení, které mi během psaní bakalářské práce poskytl.

Vývoj ekologického zemědělství v ČR a koncept Organic 3.0

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá ekologickým zemědělstvím v České republice, konceptem Organic 3.0 a jeho implementací. V úvodu teoretické části je vyznížena důležitost rozvoje ekologického zemědělství, vzhledem ke zhoršujícímu se stavu naší planety. V následující kapitole jsou vymezeny cíle, principy a vývoj ekologického zemědělství v České republice, jeho kontroly a certifikace. Dále je pozornost věnována motivaci českých spotřebitelů nakupovat biopotraviny. V závěru teoretické části je charakterizován koncept Organic 3.0, jehož cílem je globální zajištění trvale udržitelného rozvoje. Je zde také poskytnout vhlad do debaty o reformě ekologického zemědělství včetně cílů, strategie, potenciálu, výsledků a dopadů. Praktická část je věnována kvalitativní analýze dat, která byla provedena na základě polostrukturovaných rozhovorů s ekologickými zemědělci Moravskoslezského kraje. V rozhovorech byly zjišťovány odpovědi na otázky týkající se aktuální situace ekologického zemědělství Moravskoslezského kraje. Cílem těchto rozhovorů bylo zjistit, do jaké míry je koncept Organic 3.0 aplikovatelný v českém prostředí. Z rozboru dat lze vyvodit závěr, že tento koncept lze v České republice aplikovat za podmínek, že budou provedeny určité změny.

Klíčová slova: ekologie, udržitelnost, biopotraviny, dotace, společná zemědělská politika, spotřebitelé

Organic farming development in the Czech Republic and the concept Organic 3.0

Abstract

The bachelor thesis deals with organic agriculture in the Czech Republic, the concept of Organic 3.0 and its implementation. In the introduction of the theoretical part, the importance of the development of organic agriculture is outlined, given the deteriorating state of our planet. The following chapter defines the objectives, principles and development of organic agriculture in the Czech Republic, its control and certification. Furthermore, attention is paid to the motivation of Czech consumers to buy organic food. The theoretical part concludes with a characterisation of the Organic 3.0 concept, which aims to ensure global sustainable development. The take here is to provide insight into the organic reform debate including objectives, strategy, potential, outcomes and impacts. The practical part is devoted to qualitative data analysis based on semi-structured interviews with organic farmers in the Moravian-Silesian region. In the interviews, answers to questions concerning the current situation of organic farming in the Moravian-Silesian Region were collected. The aim of these interviews was to find out to what extent the Organic 3.0 concept is applicable in the Czech environment. From the analysis of the data it can be concluded that this concept can be applied in the Czech Republic provided that certain changes are made.

Keywords: ecology, sustainability, organic food, subsidies, common agricultural policy, consumers

Obsah

1 Úvod	9
Cíl práce a metodika	11
1.1 Cíl práce.....	11
1.2 Metodika.....	11
2 Ekologické zemědělství	12
2.1 Vznik	12
2.2 Vymezení EZ	12
2.3 Cíle a zásady EZ	13
3 Ekologické zemědělství v ČR.....	15
3.1 Vznik a vývoj.....	15
3.2 Současnost	16
3.2.1 Akční plán 2021-2027.....	17
3.3 Kontroly a certifikace v ČR.....	19
3.4 Motivace českých spotřebitelů nakupovat BIO potraviny	21
3.4.1 Faktory ovlivňující zájem spotřebitelů o biopotraviny	21
3.4.2 Označování biopotravín	23
4 Koncept Organic 3.0 pro skutečně udržitelné zemědělství a spotřebu	24
4.1 Fáze vývoje	24
4.2 Cíl konceptu.....	26
4.3 Strategie konceptu Organic 3.0.....	27
4.4 Výsledky a dopady	28
4.5 Potenciál projektu.....	28
5 Vlastní práce - Implementace konceptu organic 3.0.....	29
5.1 Výzva k akci	29
6 Aplikovatelnost konceptu Organic 3.0 v českém prostředí.....	33
6.1 Ekologické zemědělství v Moravskoslezském kraji	34
6.2 Motivace zemědělců začít hospodařit ekologicky	35
6.3 Systém certifikace	36
6.4 Vzájemná spolupráce mezi farmáři.....	37
6.5 Odbyt biopotravín	38
6.6 Akční plány a koncept Organic 3.0.....	39
7 Výsledky	41
7.1 Koncept Organic 3.0 v Moravskoslezském kraji.....	41
8 Závěr	42

9 Seznam použitých zdrojů	43
--	-----------

10 Přílohy.....	46
------------------------	-----------

10.1 Dotazování Hospodáři.....	46
--------------------------------	----

10.2 Rozhovory s hospodáři.....	46
---------------------------------	----

Seznam obrázků

<i>Obrázek 1: Koloběh ekologického hospodaření (eagri.cz)</i>	<i>13</i>
---	-----------

<i>Obrázek 3: Národní značení (biozebra), Zdroj: eagri.cz.....</i>	<i>23</i>
--	-----------

<i>Obrázek 4: Grafický znak evropského bio-loga tzv. „Euro-leaf“, Zdroj eagri.cz</i>	<i>23</i>
--	-----------

<i>Obrázek 5: Fáze hnutí Ekologického zemědělství (Arbenz a kol., 2016).....</i>	<i>26</i>
--	-----------

1 Úvod

Dnešní společnost se potýká s ohroženým stavem planety a možnými důsledky pro veškerý život na ní. Lidstvo se spoléhá na zemědělství, které zajišťuje potraviny a další produkty, jako je textil a výrobky pro péči o tělo, aby uspokojilo nezákladnější lidské potřeby. Bohužel, hlad, nedostatek potravin a obezita jsou stále hrozbou pro miliardy lidí. Zemědělství, jak je nejčastěji praktikováno, významně přispívá k problémům, jako je ztráta biologické rozmanitosti nebo změna klimatu, ale pokud je praktikováno jinak, je také zdrojem řešení. Mají-li mít budoucí generace stejné nebo lepší předpoklady pro prosperitu, zejména s ohledem na rostoucí světovou populaci, je třeba neprodleně provést rozsáhlé změny v zemědělství a systémech zemědělských produktů. Pozitivní a mnohostranné environmentální, sociální a ekonomické přínosy skutečně udržitelného zemědělství (definovaného jako uspokojování potřeb současnosti bez ohrožení schopnosti budoucích generací uspokojovat své vlastní potřeby) mohou významně omezit současné problémy a pomoci nám čelit výzvám. Principy zdraví, ekologie, spravedlnosti a péče lze využít k utváření jakéhokoli zemědělství a ekosystému, ať už poskytují potraviny, textil, výrobky péče o tělo, energii, ekosystémové služby, volnočasové aktivity nebo jiné činnosti. (Arbenz, Gould, & Stopes, 2017)

Ekologické zemědělství je jedním z širokého spektra výrobních metod, které podporují životní prostředí. Zároveň se zemědělství stalo klíčovým odvětvím pro ekonomiku a rozkvet většiny rozvojových zemí. Je důležité pro zajištění potravinové bezpečnosti, zmírnění chudoby a zachování životně důležitých přírodních zdrojů, které jsou pro tyto země podstatné.

Mělo by hrát také důležitou roli při řešení budoucích problémů v oblasti produkce potravin. Nízká úroveň vnějších vstupů v kombinaci se znalostmi o udržitelnosti minimalizuje kontaminaci životního prostředí a může pomoci vyprodukovat více potravin pro více lidí, aniž by to mělo negativní dopad na naše životní prostředí. Ekologické zemědělství nezahrnuje pouze zemědělství jako výrobní postup, ale také zpracování, obchod a spotřebu. Nicméně, musí se neustále vyvíjet, aby překonávalo nově vznikající výzvy. V roce 2010 byla zahájena celosvětová diskuse na téma Ekologické zemědělství 3.0, jejímž cílem bylo řešit současné problémy, kterým naše zemědělsko-potravinářské systémy čelí. Již nyní je k

dispozici mnoho vědecky i prakticky ověřených výsledků, které z ekologického zemědělství činí silný nástroj k řešení některých z těchto výzev. Aby však ekologický zemědělsko-potravinářský systém naplnil svůj potenciál, je třeba jej dále rozvíjet. (Rahmann, Ardakani, Barberi, & Böhm, 2017)

Cíl práce a metodika

1.1 Cíl práce

Hlavním cílem předkládané bakalářské práce je přiblížení vývoje ekologického zemědělství v České republice od vzniku, přes současnost, až po plány do budoucna, společně s jeho certifikací a systémem kontroly. Dále charakterizovat motivaci spotřebitelů nakupovat BIO. Důraz je v této práci kladen na hlavní strategie konceptu Organic 3.0, který poukazuje na dosavadní nedostatky v ekologickém zemědělství a udává jeho směr na celosvětové úrovni.

Specifickým cílem práce je přispět odpovědí na otázku, za jakých předpokladů je možné v současných podmínkách České republiky, aplikovat principy konceptu Organic 3.0, na základě analýzy dat, získaných prostřednictvím rozhovorů se zemědělci v Moravskoslezském kraji.

1.2 Metodika

Teoretická část bakalářské práce byla zpracována na základě literární rešerše, kde byly použity knižní zdroje a odborné články.

V empirické části práce je uplatněna metoda případové studie, kdy data byla shromažďována formou polo-strukturovaných rozhovorů. Rozhovory byly vedeny s vybranými ekologickými zemědělci z Moravskoslezského kraje, jejichž farmy jsou zaměřeny především na živočišnou výrobu. Prostřednictvím rozhovorů bylo možné na sledované otázky získat podrobnější odpovědi.

Bylo provedeno celkem 5 rozhovorů, z nichž každý trval zhruba 30 minut. Po každém rozhovoru byl proveden přepis. Část tohoto přepisu se nachází v příloze práce. Shromážděné údaje byly analyzovány, porovnávány a hledány vztahy mezi jednotlivými odpověďmi zemědělců. Analyzovaná data byla prezentována souhrnně na základě identifikovaných témat.

2 Ekologické zemědělství

2.1 Vznik

Metoda ekologického zemědělství se používá již po staletí pro pěstování plodin vzhledem k jejich různorodým klimatickým podmínkám. Před deseti tisíci lety začaly starověké civilizace hospodařit tak, že si osvojily metody ekologického zemědělství. V Indii bylo farmaření považováno za posvátné povolání, protože bylo životně důležité pro společnost. Příběh zemědělství se však začal měnit s příchodem průmyslového rozvoje v Evropě a později i v dalších částech světa, který změnil přístup k zemědělské výrobě a to, že produkce je možná spíše s využitím syntetických chemikálií a osiv, než v souladu s přírodou. Tento systém se hodil do procesu industrializace, protože bylo vyrobeno a na trh uvedeno mnoho chemických látek. Proto se mu v duchu průmyslové revoluce dostalo dobrého názvu Zelená revoluce.

Tento systém však poskytoval zázračné výsledky pouze po krátkou dobu, dokud se v pozdější části dvacátého století nevyčerpala vyrovnávací kapacita půdy a ekosystému jako celku. Docházelo tak například ke vzniku nerovnováhy a nedostatku živin, poškození půdní flóry a fauny, snížení kvality produktů a celkovému narušení struktury půdy. Také průmysl se stal hlavním zdrojem příjmů, a proto bylo zemědělství upozaděno. Klesající tendence produktivity půdy a celkového zemědělského systému ve druhé polovině 20. století, jako výsledek tohoto přístupu, je viditelná po celém světě.

Nyní si celý svět uvědomuje, že je třeba se vrátit k systému zemědělské výroby, který byl založen v souladu s přírodou, převládal po tisíciletí a živil svět bez jakýchkoliv negativních důsledků. Tento k přírodě šetrný systém byl studován některými zemědělci v polovině dvacátého století a dostal název "ekologické zemědělství". (Sharma, 2019)

2.2 Vymezení EZ

Ekologické zemědělství (EZ) lze vnímat jako moderní formu zemědělské výroby, jejíž smyslem je produkce zdravých a kvalitních potravin trvale udržitelným způsobem. Zahrnuje holistické produkční systémy, které se vyhýbají používání syntetických hnojiv, pesticidů a geneticky modifikovaných organismů, čímž se minimalizuje jejich škodlivý vliv na životní prostředí. Dále klade důraz na maximální využití organických materiálů a mikrobiálních

hnojiv ke zlepšení půdního zdraví a zvýšení výnosů, tímto je pak také přínosem pro přírodní zdroje a životní prostředí. V chovu hospodářských zvířat dbá na pohodu zvířat, na celkovou harmonii agro-ekosystému a jeho biologickou rozmanitost a upřednostňuje obnovitelné zdroje a recyklaci surovin. EZ je založeno na dynamické interakci mezi půdou, rostlinami, zvířaty a lidmi, ekosystémem a životním prostředím. Je celosvětově vnímáno jako zásadní alternativa pro zemědělskou výrobu budoucnosti a je nedílnou součástí agrární politiky České republiky. (eagri.cz, 2009-2022)

2.3 Cíle a zásady EZ

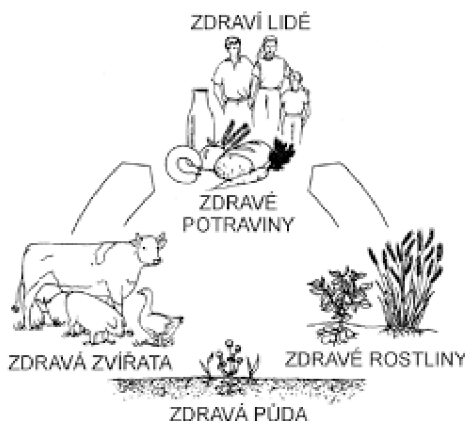
Hlavními cíli Ekologického zemědělství jsou:

- Dostatečně vysoká úroveň produktivity
- Soulad pěstování s přirozenými cykly v přírodě produkčního systému jako celku
- Udržení a zvýšení dlouhodobé plodnosti a biologické aktivity půdy.
- Zachování a zvýšení přírodní rozmanitosti a agrobiodiverzity
- Maximální možné využití obnovitelných zdrojů
- Vytvořit ucelený, ekologický, bezpečný a ekonomicky udržitelný systém zemědělské produkce. (Meena, 2020)

Dle Mezinárodní federace hnutí ekologického zemědělství (IFOAM) existují 4 hlavní zásady ekologického zemědělství:

1. Zásada zdraví

Tato zásada poukazuje na to, že zdraví jednotlivců a komunit nelze oddělit od zdraví ekosystémů => zdravá půda produkuje zdravé plodiny, které podporují zdraví zvířat a lidí.

Obrázek 1: Koloběh ekologického hospodaření (eagri.cz)

Zdraví je celistvost a integrita živých systémů a jeho klíčovými charakteristikami zdraví jsou imunita, odolnost a regenerace. Úlohou ekologického zemědělství je proto udržovat a posilovat zdraví ekosystémů a těch nejmenších organismů v půdě až po člověka. K tomu se váže také produkce vysoce kvalitních a výživných potravin, které přispívají k prevenci zdraví a dobré pohodě. S ohledem na to je třeba se vyhnout používání hnojiv, pesticidů, léčiv pro zvířata a potravinářských přídatných látek, které mohou mít nepříznivé účinky na zdraví. (ifoam, 2021)

2. Zásada ekologie

EZ by mělo vycházet z živých ekologických systémů a cyklů, pracovat s nimi, napodobovat je a pomáhat je udržovat.

Produkce je založena na ekologických procesech a recyklaci. Systémy ekologického zemědělství, pastevectví a divokého sběru by měly odpovídat cyklům a ekologickým rovnováhám v přírodě. Tyto cykly jsou univerzální, ale jejich fungování je specifické pro danou lokalitu. Ekologické hospodaření musí být přizpůsobeno místním podmínkám, ekologii, kultuře a rozsahu. Vstupy by měly být omezeny opětovným využitím, recyklací a účinným hospodařením s materiály a energií, aby se zachovala a zlepšila kvalita životního prostředí a šetřily zdroje. (ifoam, 2021)

3. Zásada spravedlnosti

EZ by si mělo zakládat na vztazích, které zajišťují spravedlnost v rámci životního prostředí a životních příležitosti člověka.

Spravedlnost se vyznačuje rovností, respektem a správou společného světa, proto tato zásada zdůrazňuje, že subjekty působící v EZ by měly mezilidské vztahy vést způsobem, který zajišťuje spravedlnost na všech úrovních a vůči všem stranám - zemědělcům, pracovníkům, zpracovatelům, distributorům, obchodníkům i spotřebitelům. Ekologické zemědělství by mělo všem zúčastněným poskytovat dobrou kvalitu života a přispívat k potravinové soběstačnosti a snižování chudoby.

Tato zásada zdůrazňuje, že zvířatům by měly být poskytnuty takové životní podmínky a příležitosti, které jsou v souladu s jejich fyziologií, přirozeným chováním a dobrými

životními podmínkami. S přírodními a environmentálními zdroji, které jsou využívány k produkci a spotřebě, by se mělo nakládat sociálně a ekologicky spravedlivým způsobem a měly by být uchovávány pro budoucí generace. (ifoam, 2021)

4. Zásada péče

Ekologické zemědělství by mělo hospodařit obezřetně a zodpovědně, aby se chránilo zdraví a blahobyt současných i budoucích generací a životního prostředí.

Tato zásada uvádí, že při řízení, vývoji a volbě technologií v ekologickém zemědělství je třeba dbát především na opatrnost a odpovědnost. EZ by mělo zabraňovat významným rizikům tím, že přijme vhodné technologie a odmítne ty nepředvídatelné, jako je například genetické inženýrství. Rozhodnutí by měla odrážet hodnoty a potřeby všech, kterých se mohou týkat, a to prostřednictvím transparentních a participačních procesů. (ifoam, 2021)

3 Ekologické zemědělství v ČR

3.1 Vznik a vývoj

V Československu byly první významné zmínky o ekologickém zemědělství publikovány v letech 1985-1987. Jednalo se pouze o jednoduché zprávy, které byly přetiskovány v odborných časopisech, ale neměly žádnou odezvu nebo měly negativní ohlas. Bylo to především proto, že většina zemědělských podniků byla kolektivizována nebo znárodněna a jejich správci a zaměstnanci necítili příliš velkou odpovědnost za půdu, kterou obhospodařovali, za zvířata, která chovali, a za kvalitu potravin, které nabízeli spotřebitelům.

Zájem o zdravou výživu však mezi lidmi postupně rostl, jak se v samizdatu objevovaly informace o špatném zdravotním stavu obyvatelstva ve srovnání se západoevropskými zeměmi. Např. o vysokém výskytu onkologických onemocnění, nebo o přítomnosti reziduálních látek v potravinách. Koncem 80. let se začaly objevovat různé publikace propagující zdravou stravu jako hlavní možnou prevenci proti civilizačním chorobám. Zdravá strava "z nechemických surovin", byla v té době hlavním impulsem k tomu, aby se začalo mluvit o ekologickém pěstování rostlin a ekologickém chovu zvířat. Je důležité podotknout, že tento impuls nezešel od zemědělců, nýbrž od městských spotřebitelů. Avšak

kvůli komunistickému režimu, nebyli čeští zemědělci schopni reagovat na tento popud tak rychle, jako farmáři v západních zemích. (Urban & Šarapatka, 2003)

První tři farmy v Jeseníkách a Bílých Karpatech zahájily přechod na EZ v roce 1989. V roce 1990, byly položeny základy celého systému EZ za spolupráce Ministerstva zemědělství ČR a svazů ekologických zemědělců (Libera a PRO-BIO). V tomto roce byly poprvé uvolněny finanční prostředky na podporu zakládání ekologických farem. V roce 1991 přišla první vlna nových podniků hlásících se k EZ, svazy přijímaly vlastní směrnice, probíhaly svazové kontroly všech podniků, certifikace a byly zapůjčovány svazové známky. O rok později, tedy v roce 1992 jsou zrušeny dotace, které pravděpodobně byly hlavním důvodem nárůstu ploch na 15 000 ha. V této době existovalo v ČR pět svazů ekologických zemědělců. (Václavík, 2005)

Od roku 1993 začal platit jednotný systém kontroly a bioprodukty s biopotraviny jsou označovány logem BIO. V roce 1995 byl systém kontroly a certifikace akreditován IFOAM a byla uzavřena smlouva o supervizi podle Nařízení Rady (EHS) 2092/91 s pověřenou kontrolní organizací. Tímto byl umožněn vývoz bioproduktů a zvýšila se mezinárodní prestiž českého EZ. (mze.cz, 2006)

V roce 2002 dosáhli ekologičtí zemědělci v České republice svých cílů, které byly při založení EZ vytyčeny, jen z části. EZ bylo v této době převážně doménou horských a podhorských podniků na trvalých travních porostech, zaměřených na údržbu krajiny. Zemědělci obhospodařovali okolo 5 % z celkové výměry zemědělské půdy v ČR. Avšak bylo málo bioproduktů a chyběly hotové výrobky, zelenina i ovoce. Trh s biopotraviny nebyl dostatečně rozvinut a biopotraviny tvořily pouhých 0,06 % celkového trhu s potravinami v ČR. Chybělo také specializované poradenství, dostatečná propagace a osvěta. Na druhou stranu se podařila harmonizace legislativy a přijetí zákona o EZ, vytvoření systému kontroly a certifikace, stabilizovaný systém podpor atd. Díky čemuž jsme se dostali na úroveň západoevropských zemí. (Urban & Šarapatka, 2003)

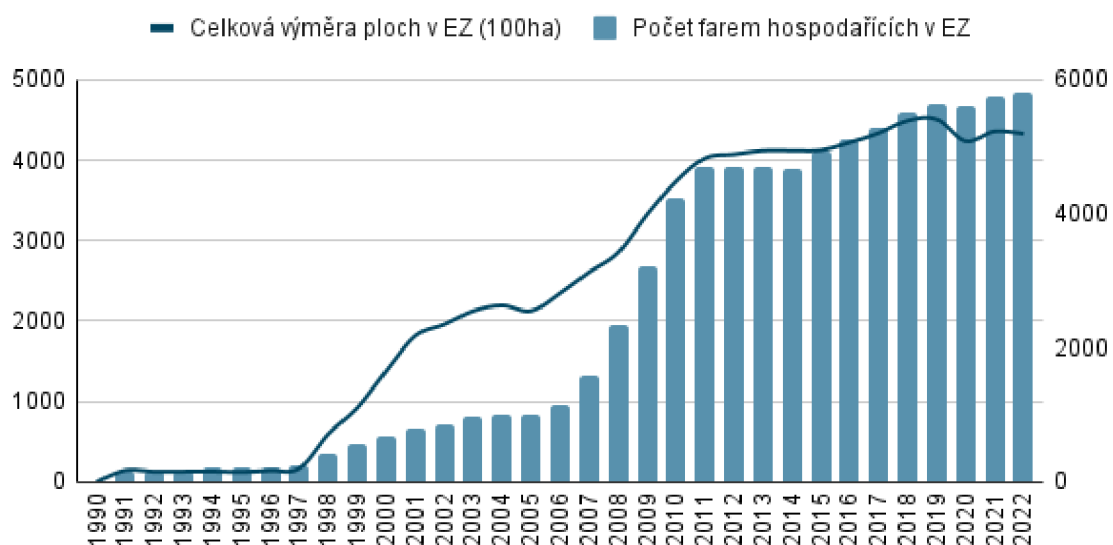
3.2 Současnost

V současné době z celkového počtu zemědělských podniků je téměř každý desátý podnik v režimu EZ. Za uplynulých pět let se počet ekologických farem oproti původním 3 885

farmám zvýšil o 21 % a výměra půdy v EZ se oproti původním 477 tis. ha v evidenci LPIS v roce 2014 zvýšila o 13 %. Meziročně se celková výměra půdy v EZ zvýšila o více než 18 tis. ha a po období stagnace v letech 2012-2015 dochází od roku 2016 k soustavnému nárůstu výměry v EZ. Během roku 2019 přibýlo v EZ 9,5 tis. ha orné půdy (nárůst o 12 %) a téměř 8,7 tis. ha trvalých travních porostů (nárůst o 2 %). Zvýšila se také výměra trvalých kultur o téměř 2 % a 101 ha. (eagri.cz, 2019)

Více než 15 procent zemědělské půdy České republiky je v režimu ekologického zemědělství. Ke konci roku 2019 v České republice ekologicky hospodařilo 4690 farem na celkové výměře 556 tis. ha, což představuje 15,2% podíl na celkové zemědělské půdě vedené v LPIS (respektive 13,2 % celkového zemědělského půdního fondu podle ČÚZK). (Venclová, 2020)

Vývoj celkové výměry půdy a počtu farem v ekologickém zemědělství ČR (1990–2022)

Graf 1: Vývoj celkové výměry půdy a počtu farem v EZ (1990–2022) Zdroj: MZe a REP

Z grafu je zřejmé, že se EZ v České republice nadále rozvíjí a roste.

3.2.1 Akční plán 2021-2027

Hlavním strategickým dokumentem v oblasti rozvoje ekologické produkce je Akční plán ČR pro rozvoj ekologického zemědělství. V současné době je v platnosti již třetí Akční plán. Vláda jej schválila 20. listopadu 2015. (eagri.cz, 2021)

„Ekologické zemědělství a výroba biopotravin mají dlouhodobě vzrůstající trend. Například trh s biopotravinami v roce 2019 vzrostl o 19 procent. Lidé se také víc zajímají o to, v jaké krajině žijí a jaké jídlo jedí. Chceme proto ekologické zemědělství co nejvíce podpořit. V Akčním plánu počítáme i se zajištěním financování výzkumu a poradenství, aby měli zemědělci přístup k nejnovějším poznatkům z ekologického zemědělství,“ řekl ministr Miroslav Toman. (enviweb.cz, 2021)

Doporučení a závěry vyplývající z provedené analýzy a zhodnocení APEZ:

1. V ČR není dostatečně využít potenciál EZ v oblasti produkce bioproduktů a biopotravin

- Zajistit poradenství v oblasti efektivity bioprodukce a v oblasti konverze do EZ; zajistit a zlepšit sběr dat o bioprodukci a jejím uplatnění na trhu
- Zajistit podporu ekofarem v rámci Strategického plánu, SZP a národních dotací
- Pokračovat v podpoře výrobců biopotravin a zlepšit dostupnost zpracovatelských kapacit (dlouhodobá politická a finanční podpora v oblasti investic a marketingu)

2. V ČR je zatím stále málo rozvinutý trh s bioprodukty i biopotravinami (slabá organizace trhu)

- Podpořit zavádění biopotravin do veřejného stravování
- Pomoci zemědělcům s odbytem bioprodukce, usnadnit farmám přístup na trh a odbyt s cenovou prémie

3. V ČR je zatím nízká spotřeba biopotravin

- Propagovat EZ a biopotraviny na národní úrovni – využít všech možných nástrojů k budování důvěry a pozitivního vnímání EZ mezi veřejností
- Navrhnout značení biopotravin domácího původu včetně propagace

4. V ČR není dostatečně využít potenciál EZ v oblasti jeho pozitivních dopadů na složky životního prostředí

- Zveřejňovat výsledky hodnocení přínosů EZ
- Podpořit rozšíření ploch EZ v environmentálně citlivých oblastech

5. Rozvoj EZ v ČR brzdí chybějící kapacity a dále v některých oblastech slabá koordinace institucí zapojených v sektoru EZ (vzdělávání, výzkum, poradenství)

- Posílit výuku o EZ v rámci odborného vzdělávání
- Zajistit poradenství pro EZ

Akční plán ČR pro rozvoj ekologického zemědělství stanovil cíl zvýšit v letech 2021–2027 plochy zemědělské půdy obhospodařované ekologicky na 22 % z dosavadních přibližně 15 %. Vzrůst by měla i výměra orné půdy v ekologickém zemědělství a spotřeba biopotravin. Biopotraviny se mají podílet na celkové spotřebě potravin a nápojů 4 %, zatímco podle údajů z roku 2019 to bylo 1,52 %. (eagri.cz, 2021)

Pro další rozvoj ekologického zemědělství v České republice je nezbytné zaměřit se na produkci mléka, produkci orné půdy, ovoce, zeleniny a vinné révy. Jednotlivá klíčová opatření Akčního plánu zpracuje MZe v samostatných dokumentech, které budou obsahovat i jejich ekonomické dopady. Akční plán navazuje na nový Evropský akční plán pro ekologickou produkci. Je v souladu s cíli Společné zemědělské politiky EU a strategií Evropské komise (Farm to Fork) a biologické rozmanitosti v rámci Zelené dohody pro Evropu. (businessinfo.cz, 2021)

3.3 **Kontroly a certifikace v ČR**

Ministerstvo zemědělství vykonává dozor nad dodržováním právních předpisů o ekologickém zemědělství u subjektů u něho přihlášených nebo registrovaných, jako ekologičtí podnikatelé.

Každý, kdo chce produkovat biopotraviny, musí sepsat smlouvu s kontrolní organizací a podrobit se její kontrole. Pokud podnikatel splní veškeré požadavky, je mu kontrolní organizací udělen certifikát na 1 rok (nejvíce na 15 měsíců). Na jeho základě pak mohou tito výrobci označovat své produkty slovem bio. Kontrolní organizace mohou producenty biopotravin kontrolovat jak pravidelně, tak nepravidelně, ale minimálně jednou za rok. Kontrolována je účetní evidence tzn. veškerá dokumentace hospodáře, výrobce či obchodníka. Dále stáje, zvířata, pole, skladové prostory, atd., zda splňují zákonné požadavky. Od roku 2014 platí povinnost provést náhodné neohlášené inspekce minimálně u 10 % registrovaných subjektů a u minimálně 5 % odebrat vzorky bioproduktů nebo biopotravin k analýze na obsah reziduí – nepovolených látek v ekologickém

zemědělství. V případě vážného porušení legislativních předpisů EZ, dojde k odepření vydání certifikátu ze strany kontrolní organizace. (lovime.bio, 2021)

Kontrolu provádějí soukromé kontrolní subjekty a nově také státní kontrolní orgán. V současné době jsou v ČR kontroly prováděny následujícími organizacemi:

Kontrola ekologického zemědělství – KEZ, o. p. s.

KEZ o.p.s. je první česká akreditovaná kontrolní a certifikační organizace, která v systému ekologického zemědělství zajišťuje odbornou nezávislou kontrolu a certifikaci.

Jedná se o neziskovou organizaci s vysoce nastavenými standardy kvality a důrazem na kvalitu poskytovaných služeb. Organizace KEZ byla založena v roce 1999 Svazem producentů a zpracovatelů biopotravin PRO-BIO, Nadačním fondem pro ekologické zemědělství FOA a Spolkem poradců ekologického zemědělství EPOS jako obecně prospěšná společnost, jejímž posláním je garance ekologického původu na všech stupních "výroby BIO". Působí v rámci celé České republiky a jsou smluvními partnery pro více než 2000 zemědělských podniků a zpracovatelských závodů. (o.p.s., 2009)

ABCERT AG, organizační složka

Společnost ABCERT vznikla v Německu jako jedna z prvních organizací zaměřujících se na kontrolu ekologického hospodaření a bioprodukce. Vedle pobočky v Itálii provozuje společnost ABCERT od roku 2006 i pobočku v České republice. (Krajíček & Krajíček, 2012)

Biokont CZ, s.r.o.

Jedná se o českou kontrolní organizaci, která byla založena v roce 2005. Společnost Biokont CZ, s.r.o. je registrovaná v Official Journal of the European Union v Bruselu, s přístupem do centrálních evidencí. Kromě kontroly/inspekce ekologického zemědělství, včetně výrobců a obchodníků s BIO, jsou také oprávněni certifikovat Biokosmetiku a přírodní kosmetiku. Organizace provádí kontroly a certifikace na celém území České a Slovenské republiky. Má také vypracovaný a plní vlastní „Etický kodex“ i „Etický kodex“ akreditovaných osob u Českého institutu pro akreditaci (ČIA) v Praze. (Biokont)

BUREAU VERITAS CERTIFICATION CZ, s.r.o.

Tato organizace byla založena v roce 1828 v Belgii v Antverpách. Nabízí široké spektrum činností kontrol zemědělských komodit, potravin, surovin a spotřebního zboží. V roce 2012 uzavřela smlouvu s Ministerstvem zemědělství o výkonu kontroly a certifikace v ekologickém zemědělství. (Bureauveritas, nedatováno)

Kontrolu provádějí výše uvedené soukromé kontrolní subjekty, které musí plnit podmínky normy ČSN EN 45011 (závazná norma pro kontrolní certifikační postupy). Inspektoři provádějící kontrolu musí mít dostatečné vzdělání a praxi, a organizace musí mít dostatečné technické a materiální vybavení. Nově také provádí kontroly i státní kontrolní orgán, který zajišťuje úřední kontrolu dle nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 882/2004 o úředních kontrolách za účelem ověření dodržování právních předpisů týkajících se krmiv a potravin a pravidel o zdraví zvířat a dobrých životních podmínkách zvířat. (eagri.cz, 2009-2022)

3.4 Motivace českých spotřebitelů nakupovat BIO potraviny

Výživa je jednou ze základních potřeb člověka a spotřeba potravin má poměrně velký vliv na životní prostředí. Nákupem biopotravin spotřebitelé přispívají k nižšímu znečišťování životního prostředí chemickými látkami, lepším životním podmínkám chovaných zvířat, ale také vlastnímu zdraví, neboť biopotraviny přináší výhody zejména, co se týká zdravotní nezávadnosti a kvality. Na rozdíl od klasických potravin neobsahují chemická aditiva, konzervanty, stabilizátory, umělá barviva atd. Jelikož jsou v poslední době tyto produkty trendem, mají spotřebitelé poměrně jasnou představu o tom, co biopotraviny jsou a jaké jsou pozitivní dopady jejich konzumace.

3.4.1 Faktory ovlivňující zájem spotřebitelů o biopotraviny

I přes výrazný růst trhu s biopotravinami v České republice zůstává jeho velikost a roční spotřeba biopotravin na obyvatele pod průměrem západní Evropy. Pravidelně nakupuje biopotraviny jen malá část spotřebitelů v ČR a více než polovina spotřebovaných biopotravin se v ČR spotřebovává na biopotravin je dovážena ze zahraničí. (eagri.cz, 2021)

Odhalení skutečných motivů je považováno za poměrně složitý proces, při kterém mnohdy ani sám spotřebitel neví, co ho vede ke koupi. Lidé mají tendenci vnímat ekologické zemědělství jako systém ekologické produkce, který je schopen zachovat biologickou rozmanitost a snížit koncentraci znečišťujících látek v životním prostředí. Zachování životního prostředí a další etické zájmy lze považovat za faktory, které podnítily první podporu ekologického zemědělství ze strany kupujících. (Pino, 2012) Nesmíme opomenout také ekonomické faktory a překážky a faktory související s vlastním blahobytem (chuť, kvalita, atd.) Lidé, kteří nakupují biopotraviny pravidelně, uvažují o širších důsledcích své spotřeby, a proto cena není jediným faktorem při rozhodování o koupi.

Nejčastější důvody nákupu biopotravin:

- Životní styl
- Zdravější a chutnější
- Neobsahují chemické látky
- Kvalita
- Dobré životní podmínky zvířat
- Pozitivní dopad na životní prostředí

Dle řady studií bylo zjištěno, že čeští spotřebitelé zřejmě hodnotí důležitost motivů souvisejících se zdravím ve srovnání s důležitostí environmentálních motivů mnohem výše, než spotřebitelé v evropských zemích s rozvinutým trhem s biopotravinami, jako je Francie, Itálie, Norsko, Nizozemsko nebo Švédsko. (Ščasný, 2012)

Zájem v ČR o biopotraviny stále roste. Obrat českých společností na trhu s biopotravinami činil v roce 2019 8,26 miliardy korun a meziročně se tak zvýšil o 18 procent. Vzrostlo také množství exportovaných biopotravin zhruba o 400 milionů Kč na přibližně tři miliardy Kč. (ceskenoviny.cz, 2021) Nicméně mnoho spotřebitelů biopotraviny, či bioprodukty nenakupuje (nebo nakupuje velmi sporadicky) z toho důvodu, že ceny jsou vyšší, než u konvenčních produktů.

Nedostatečná informovanost spotřebitelů je dalším faktorem bránící nárůstu spotřeby biopotravin. Řada lidí je přesvědčena o tom, že bio je marketingový tah prodejců nebo módní výstřelek a nad touto problematikou neuvažují komplexněji. (Hamplová, 2008)

3.4.2 Označování biopotravin

Aby se zabránilo poškození důvěry spotřebitelů a aby se jasně odlišily biopotraviny od konvenčních potravin, bylo nařízením Rady (ES) č. 834/2007 stanoveno označování ekologických produktů. Biopotraviny vyrobené v České republice musí být označeny národním logem, tzv. biozebrou i evropským logem (motiv listu s evropskými hvězdami). Od 1. 7. 2010 (nařízení Komise (EU) č. 271/2010) je nutnost označovat na obalu místo, kde byly zemědělské suroviny vyprodukovány. Pro biopotraviny dovezené do EU ze třetích zemí je evropské logo dobrovolné.

Obrázek 2: Národní značení (biozebra), Zdroj: eagri.cz

Grafická značka BIO, tzv. biozebra, s nápisem "Produkt ekologického zemědělství" je v České republice používána jako národní ochranná známka pro biopotraviny. Logo lze používat pouze v souladu s ustanoveními zákona č. 242/2000 Sb. o ekologickém zemědělství, ve znění pozdějších předpisů, a vyhlášky č. 16/2006 Sb. ze dne 6. ledna 2006, kterou se provádějí některá ustanovení zákona o ekologickém zemědělství. Nejen biopotraviny, ale všechny bioprodukty vyrobené v České republice musí být označeny tímto logem. Musí na něm být uveden také číselný kód kontrolní organizace (CZ-BIO-xxx). (eagri.cz, 2009-2022)

Obrázek 3: Grafický znak evropského bio-loga tzv. „Euro-leaf“, Zdroj eagri.cz

Veškeré ekologické produkty, vyrobené na území EU, jsou označeny jednotným logem tzv. „Euro-leaf“. Grafický symbol loga Společenství označující ekologickou produkci je definován v nařízení Rady (ES) č. 834/2008 o ekologické produkci a označování ekologických produktů a o zrušení nařízení (EHS) č. 2092/91. Grafická podoba loga,

podmínky jeho používání, tvar číselného a kontrolního kódu jsou stanoveny v nařízení Komise (EU) č. 271/2010, kterým se mění nařízení (ES) č. 889/2008, kterým se stanoví prováděcí pravidla k nařízení Rady (ES) č. 834/2007, pokud jde o logo Evropské unie pro ekologickou produkci. Je-li použito evropské logo, musí být na obalu vždy uvedeno kódové číslo kontrolní organizace a informace o místě původu surovin. Tyto informace musí být umístěny ve stejném zorném poli jako logo. Požadované používání tohoto loga vstoupilo v platnost 1. června 2010 a platí pro všechny země EU bez výjimky. (eagri.cz, 2009-2022)

4 Koncept Organic 3.0 pro skutečně udržitelné zemědělství a spotřebu

4.1 Fáze vývoje

Organic 3.0 je třetí vývojovou fází ekologického zemědělství. Předcházel mu koncept Organic 1.0, který byl inspirován zemědělskými kurzy Rudolfa Steinera, ale také varováním Římského klubu před "mezemi růstu". Organic 1.0 se vztahuje k ranému období, kdy řada průkopníků z Mezinárodní federace hnutí ekologického zemědělství (Eve Balfour, Hans & Maria Muller, Jerome Rodale, Rachel Carson, Masanobu Fukuoka, Rudolf Steiner a další) reagovala na industrializaci zemědělství výzvou k respektování přírodních cyklů, zdraví půdy a k zachování životního stylu, který je v souladu s přírodou. Vyznačoval se pestrým a nesourodým hnutím, které bylo inovativní, ale nepodařilo se mu navázat na hlavní proud potravinového systému. (Chan, 2019)

Druhá fáze Organic 2.0 se zrodila v 70. letech 20. století, kdy spisy a zemědělské systémy vyvinuté průkopníky byly kodifikovány do norem a později do podoby regulačních systémů, díky kterých byl vytvořen spolehlivý certifikační systém, který je podporován vládními předpisy a umožnil neustálý růst z několika zemědělců v mnoha částech světa na celosvětově aktivní odvětví s miliony producentů a spotřebitelů (Rahmann, Ardakani, Bärberi, & Böhm, 2017)

Oficiální regulace byly poprvé zavedeny v Evropě a ve Spojených státech amerických v 80. letech 20. století. Postupy, které si průkopníci předsevzali, byly testovány, replikovány a rozšířeny po celém světě. Do roku 2015 byly v 82 zemích v Africe, Americe, Asii, Evropě

a Oceánii zavedeny ekologické předpisy a kontrola prostřednictvím inspekce a certifikace získala důvěru spotřebitelů a tvůrců politik.

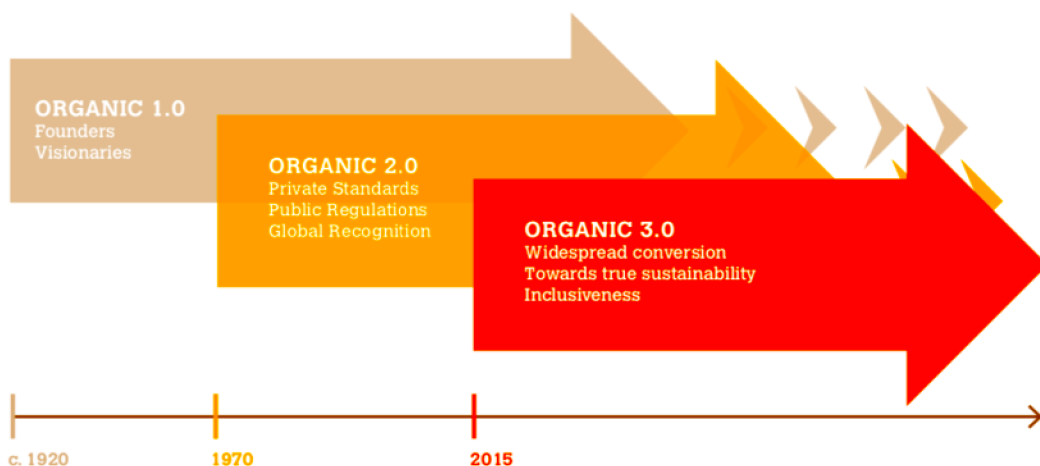
Existují důkazy o pozitivních dopadech na širokou škálu důležitých prvků, jako je zdraví spotřebitelů, biologická rozmanitost a zlepšení životních podmínek producentů. Celostní systémový pohled, který se soustředí nejen na využívání krátkodobých tržních příležitostí, se ukázal jako spolehlivý a zajistil růst i v dobách hospodářských krizí v mnoha zemích. (Arbenz, Gould, & Stopes, ifoam.bio, 2016)

Zpráva IFOAM tvrdí, že svět nyní musí vstoupit do nového paradigmatu ekologického zemědělství, označovaného jako Organic 3.0, které by řešilo a vyřešilo nedostatky současného hnutí. Ekologické zemědělství 3.0 navrhuje celosvětové úsilí, které "postaví ekologické zemědělství do pozice moderního, inovativního systému, který staví do popředí výsledky a dopady zemědělství".

Jedná se o strategii, kterou ekologické hnutí předkládá pro rozvoj ekologického sektoru. Je výsledkem široké diskuse mnoha zúčastněných stran, která probíhala v letech 2013 až 2016 pod vedením IFOAM - Organics International, celosvětového zastřešujícího sdružení pro ekologické zemědělství. Organic 3.0 poskytuje plán pro inovativní, inkluzivní, spravedlivý a účinný rozvoj ekologického zemědělství od farmy až ke konečnému spotřebiteli. Tento koncept se snaží řešit současné problémy, kterým čelí naše zemědělsko-potravinářské systémy, jako je například zhoršování životního prostředí, zároveň podporuje lidské, ekonomické a sociální zdraví. (Otaiku, 2020)

Ve své podstatě není program Organic 3.0 normativní, ale popisný. Místo toho, aby prosazoval soubor minimálních pravidel pro dosažení, je tento model založen na výsledcích a na tom, jak se průběžně přizpůsobuje místnímu kontextu. Tento program je stále založen na jasně definovaných minimálních požadavcích, jako jsou ty, které dodržuje mnoho vládní nařízení a soukromé systémy po celém světě. (Arbenz, Gould, & Stopes, ifoam.bio, 2016)

FIGURE 1 | Widespread Conversion Development Towards True Sustainability Inclusiveness

Obrázek 4: Fáze hnutí Ekologického zemědělství (Arbenz a kol., 2016)

4.2 Cíl konceptu

Zatímco program Organic 2.0 se soustředil na jasně definované minimální požadavky a ekologická tvrzení na produktech Organic 3.0 staví dopad zemědělského systému do popředí. Přístupy konceptů Organic 1.0 a 2.0 a dosažené výsledky nejsou opuštěny, ale jsou doplněny o nové prvky zabudované do paradigmatu a změny pozice ekologického hnutí. Cílem je umožnit rozšíření skutečně udržitelných zemědělských systémů a trhů založených na zásadách ekologického zemědělství a prostoupených kulturou inovací postupného zlepšování směrem k osvědčeným postupům, transparentní integrity, inkluzivní spolupráce, holistických systémů a skutečné tvorby cen. Ekologie 3.0 zachovává původní základní koncepci Ekologie 1.0 a rozšiřuje pokrok dosažený v rámci Ekologie 2.0. (Arbenz, Gould, & Stopes, 2017)

Konečným cílem projektu je vymanit ekologické zemědělství z jeho současné "výklenkové" role a směřovat k přijetí ekologických postupů v hlavním proudu, a to ve všech uzlech dodavatelského řetězce. Pozitivní, mnohostranné environmentální, sociální a ekonomické přínosy skutečně udržitelného zemědělství mohou výrazně snížit současné problémy, jako je hlad, nedostatek potravin, obezita, atd.

Vedle ekologického hnutí je zde také velké množství průkopníků, potravinových hnutí, organizací, zemědělců a podniků, kteří se věnují zlepšení udržitelnosti v zemědělství (agroekologie, fair trade, Slow Food). Všechny mají společný směr výše uvedené vize

ekologického hnutí a musí být zahrnuty do všech úvah týkajících se Organic 3.0. (ifoam, 2021)

4.3 Strategie konceptu Organic 3.0

Dlouhodobý záměr činnosti k dosažení cíle konceptu Organic 3.0 zahrnuje šest hlavních prvků, které důsledně podporují rozmanitost, jež je základem ekologického zemědělství a uznávají, že neexistuje univerzální přístup:

1. Inovační kultura

- Ke stimulaci většího přechodu zemědělců k osvědčeným postupům a jejich zavádění. Jelikož koncept aktivně kombinuje nejlepší tradiční postupy s moderními inovacemi. Hodnotí postupy, znalosti a inovace s ohledem na rizika a potenciál dopadu.

2. Neustálé zlepšování směrem k osvědčeným postupům

- Pro hospodářské subjekty v celém hodnotovém řetězci. Neustálé zdokonalování zahrnuje všechny složky udržitelnosti: ekologii, společnost, ekonomiku, kulturu a životní prostředí

3. Různorodost způsobů zajištění transparentní integrity

- Snaha rozšířit využívání ekologického zemědělství nad rámec certifikace třetí stranou. Důvěra vzbuzená transparentností a poctivostí podporuje přijetí a buduje trh.

4. Zahrnutí širších zájmů udržitelnosti

- Aktivní vytváření spojení s řadou hnutí a organizacemi, které mají doplňující přístupy ke zcela udržitelným potravinám a zemědělstvím. Zároveň se však jasně vymezuje vůči neudržitelným zemědělským systémům a aktivitám "greenwashing".

5. Posílení vazeb od farmy až po konečného spotřebitele

- Rozpoznat vzájemnou závislost a skutečné partnerství v rámci hodnotového řetězce a také na územním základě. Uznává zejména základní postavení drobných rodinných zemědělců, rovnost žen a mužů a spravedlivý obchod.

6. Skutečná hodnota a spravedlivé ceny

- Snaha internalizovat náklady a přínosy vnějších vlivů, podpořit transparentnost pro spotřebitele a tvůrce politik a posílit postavení

zemědělců, jako partnerů, kteří mají svá práva. (Arbenz, Gould, & Stopes, ifoam.bio, 2016)

4.4 Výsledky a dopady

Organic 3.0 znamená posun směrem k sadě funkcí, které se komplexněji pohybují napříč pěti dimenzemi udržitelnosti, kterými jsou ekologie, společnost, ekonomika, kultura a odpovědnost. Právě tato kapitola je důležitá pro empirickou část práce, kde budou výsledky a dopady rozvinuty na základě rozhovorů s ekologickými zemědělci, což napomůže přispět odpovědí na otázku, jak může koncept Organic 3.0 podpořit vývoj českého EZ. Rozdílnost situací povede k rozdílnosti výsledků a dopadů, mezi něž patří:

- Příspěvek ke zvrácení účinků změny klimatu způsobené člověkem
- Zachování a správa biologické rozmanitosti
- Ochrana genetické rozmanitosti a zlepšování plemen hospodářských zvířat a odrůd rostlin, vhodných pro agroekologickou výrobu
- Snížení závislosti na neobnovitelných zdrojích energie
- Zlepšení zdraví a odolnosti ekosystémů
- Udržování a zlepšování kvality vody, ovzduší a úrodnosti půdy
- Zlepšení lidského zdraví zamezením nebezpečných látek při výrobě potravin (v zemědělských podnicích a na farmách) (Arbenz, Gould, & Stopes, ifoam.bio, 2016)

4.5 Potenciál projektu

Organic 3.0 má velký růstový potenciál. Mnoho organizací, které se zabývají zabezpečením potravin, si uvědomují, že ekologické zemědělství je klíčovou cestou k udržitelnému zemědělství a potravinám.

Může pomoci zajistit živobytí drobným zemědělcům a poskytnout dobrou příležitost i pro větší zemědělské podniky. Zásadní význam má také zajištění výživy pro rostoucí počet obyvatel ve městech, stejně jako vytvoření vzájemně výhodnějšího propojení mezi městy a obcemi/obyvateli měst a venkova, tedy propojení s městského a venkovského obyvatelstva, což by mělo být dalším cílem konceptu. V důsledku toho, některé aspekty ekologických norem v rámci Organic 2.0 již nemusí být použitelné.

Většina zemědělců na světě jsou drobní rolníci, ti však mají zásadní úlohu v péči o biologickou rozmanitost. Na základě vědeckých oborů o agroekologii, může ekologické zemědělství zlepšit ekologické, agronomické a socioekonomické intenzifikace drobného zemědělství. Je třeba oslovit drobné zemědělce a mladé zemědělce a naučit je správným technikám dříve, než si osvojí neudržitelné postupy. Dále je velmi důležitá spolupráce mezi farmáři, zejména pro malé zemědělce, u nichž znamená, že pracovat izolovaně a nezávisle není vždy životaschopné. (Arbenz, Gould, & Stopes, Organic 3.0 Diskusní dokument, 2015)

5 Vlastní práce - Implementace konceptu organic 3.0

IFOAM Organics International změnila své poslání z "vést, sjednocovat a podporovat ekologické hnutí" na "ekologicky vést změnu" a klade důraz na to, že práce v ekologickém zemědělství neslouží pouze těm, kteří označují produkty jako ekologické, ale že chce dosáhnout celkové změny paradigmatu v zemědělství. Nestačí jen dobře produkovat přidanou hodnotu pro spotřebitele a vytvářet větší příjmy pro celý hodnotový řetězec. Už nejde jen o konkurenční výhodu, například prostřednictvím lepších standardů dobrých životních podmínek zvířat, nebo lepších sociálních výhod pro zemědělce a jejich děti. Jde o překonání industrializace v zemědělství. Jinými slovy, nejen ekologové, ale vše, včetně konkurence, se musí stát skutečně udržitelným. (Arbenz, 2020)

5.1 Výzva k akci

Aby bylo možné přejít od konceptu Organic 2.0 k Organic 3.0, je třeba změnit myšlení uvnitř i navenek. Tento přechod není chápán nikoliv jako revoluce, ale evoluce, což obnáší reformu struktur a institucí všemi zúčastněnými stranami. Výzva k akci zahrnuje výzvu pro šest následujících klíčových skupin:

1. Všechny zúčastněné strany a instituce

Zúčastněné strany v oblasti životního prostředí provádějí změny ve svých vlastních řízeních a činnostech a přijímají nezbytné reformy. Podílejí se na všech šesti prvcích programu Organic 3.0 a společně vedou bod č. 5, "Posílení vazeb od farmy až po konečného spotřebitele" Výzva k akci zahrnuje:

- Přijmutí a osvojení si zásad a vlastností Organic 3.0 a začlenit je do interních politik a strategií.
- Vypracovávání akčních plánů, provedení srovnávání, křížovou kontrolu a sledování soudržnost vnitřních politik a strategií s iniciativou Organic 3.0.
- Uznávat a následně sledovat, jak je naplňována priorita systémového posílení postavení nejvýznamnějších zúčastněných stran od farmy až po konečný produkt. (Arbenz, Gould, & Stopes, Organic 3.0 Diskusní dokument, 2015)

2. Místní, národní, regionální a globální zastřešující organizace

Tyto organizace včetně IFOAM a jeho samoorganizovaných složek, jsou odpovědné za přechod ve své sféře vlivu, tj. v zeměpisné oblasti nebo v oblasti, kde se nacházejí jimi koordinovaná odvětví. Aktivně se podílejí na všech šesti prvcích iniciativy Organic 3.0 a hrají vedoucí úlohu při jejich realizaci. Výzva k akci zahrnuje také:

- Vytvářet povědomí a projevovat ochotu přechodu.
- Dohodnout se s vlastními zúčastněnými stranami na strategii přechodu, která zahrnuje vlastní systémové změny a prosazování pro obsah Organic 3.0. Radit a usnadňovat zúčastněným stranám při implementaci. Sledovat pokrok a informovat o úspěších a překážkách.
- Vytvořit a hostit výbory pro inovace na národní a mezinárodní úrovni vynikajících ekologických a agroekologických odborníků, včetně zemědělců a potravinářů, zpracovatelů a obchodníků, kteří předpovídají, sledují a kriticky hodnotí vznikající inovace a potenciální konflikty.
- Zajistit účast a posílení postavení zranitelných skupin zúčastněných stran, respektování jejich práv a moci. (Arbenz, Gould, & Stopes, Organic 3.0 Diskusní dokument, 2015)

3. Výzkum a vývoj

Výzkum a vývoj vede první bod konceptu Organic 3.0, "inovační kulturu" a podporuje ostatní funkce systémovým poradenstvím a inovativními řešeními. Výzva k akci této skupiny zahrnuje:

- Vyhodnocení úspěchů a posouzení dopadu upřímně a otevřeně, v kontextu rozsahu globálních výzev, kterým společnost a planeta čelí.

- Určit hlavní překážky, které brzdí oblasti působnosti EZ, které by mohly být vyřešeny prostřednictvím lepšího výzkumu, vývoje a praxe.
- Podporovat hospodářské subjekty a ověřovací orgány v jejich úsilí o neustálé zlepšování a prokazování transparentnosti prostřednictvím rozvoje lepšího srovnávání.
- Inovovat, testovat a rozšiřovat integrační přístupy v oblasti malých rodinných farem do ekologických příležitostí na úrovni domácí, místní, národní nebo mezinárodní.
- Umožnit zavedení systému skutečného účtování nákladů pro jednoduché i složité hodnotové řetězce, který je praktický a dostatečně robustní pro vědeckou analýzu. (Arbenz, Gould, & Stopes, Organic 3.0 Diskusní dokument, 2015)

4. Operátoři podél hodnotového řetězce

Provozovatelé zaujímají vedoucí postavení v bodě č. 2, "neustálé zlepšování směrem k osvědčeným postupům" a v bodě č. 3, "různorodost způsobů zajištění transparentní integrity" a v bodě č. 6, "skutečná hodnota a spravedlivé ceny". Hrají také důležitou roli v bodech č. 1 a č. 5. Výzva k akci zahrnuje:

- Budovat interně i externě větší povědomí o nejlepších technologiích a potřebě zabývat se všemi aspekty udržitelnosti.
- Přehodnotit vlastní současný systém ekologických záruk a inovovat jej pro budování vztahů se zákazníky. Transparentnost a společný zájem by se měly stát základními organizačními principy záruky systémů.
- Uznat skutečné náklady, zveřejňovat a prosazovat skutečnou hodnotu a spravedlivé ceny.
- Spolupráce se zastřešujícími organizacemi pro vytváření strategií. Spolupráce s výzkumem a vývojem pro technické, sociální a politické inovace.
- Posílení postavení partnerů v hodnotovém řetězci i na jeho konci a začlenit rovnost žen a mužů do vlastních operací i na vysokých pozicích (Arbenz, Gould, & Stopes, Organic 3.0 Diskusní dokument, 2015)

5. Organizace spotřebitelů a občanů

Spotřebitelské a občanské organizace vedou spotřebitele - sílu, která nakonec táhne ekologický vývoj. Tyto organizace hrají klíčovou roli při vysvětlování přechodu a zastupují hlas spotřebitelů a občanů. Nevedou funkci, ale hrají roli především v bodech č. 1, č. 3, č. 5 a č. 6 a diskutují o vzorcích spotřeby. Výzva k akci zahrnuje:

- Vnímaví zájmů spotřebitelů a občanů a diskuse se spotřebiteli a občany ekologického hnutí.
- Přispívání ke kultuře inovací a neustálého zlepšování mezi hospodářskými subjekty tím, že přijmou a porozumí konceptu Organic 3.0 a podpoří jej svými nápady a zpětnou vazbou.
- Zaměření na komplexní výkon a celkový dopad na spotřební chování a zdravou výživu na základě dohodnutých kritérií, nikoli pouze na jednotlivé otázky, jednotlivé produkty a jednotlivá selhání.
- Informování spotřebitelů o realitě zemědělství a na základě toho podpořit vztahy se zemědělci.
- Budování hodnot, které ovlivňují spravedlivost obchodu interakcí v rámci hodnotového řetězce.
- Uznání postavení zranitelných skupin obyvatelstva, což zahrnuje i spravedlivou tvorbu cen. Vytváření politických nároků na skutečné účtování nákladů, zásady "znečišťovatel platí" a stanovení skutečné hodnoty. (Arbenz, Gould, & Stopes, Organic 3.0 Diskusní dokument, 2015)

6. Poskytovatelé služeb

Poskytovatelé služeb podporují všechny funkce a podílejí se na vedení bodu č. 3 "zajištění transparentní integrity". Výzva k akci zahrnuje:

- Inspirovat a podporovat všechny zúčastněné strany radou pro přechod na Organic 3.0.
- Umožnit hospodářským subjektům zvolit si vhodnou záruku koncepce, a tím zvýšit kvalitu zajištění a integrity.
- Zlepšit informační infrastrukturu, aby bylo možné spolupracovat na tématech společného zájmu v rámci regionální i celosvětové úrovně. (např. platformy pro podávání zpráv, registry hodnocených výrobních materiálů, recenze technologií, certifikačních a obchodních údajů, atd.)

- Specializovaná média, která mají za úkol propagovat strategii Organic 3.0 a pomohou budovat povědomí o této strategii mezi lidmi. (Arbenz, Gould, & Stopes, Organic 3.0 Diskusní dokument, 2015)

7. Vlády a organizace – národní a nadnárodní

Vládní a mezivládní organizace stanovují regulační rámec a hrají velmi důležitou roli ve všech funkcích, protože politické a právní změny mohou být vyžadovány. Výzva k akci zahrnuje:

- Přezkum zemědělských politik, rozpoznání příležitostí konceptu Organic 3.0 a přijetí aktualizované strategie pro EZ ve shodě s tímto sektorem.
- Reformy ekologické politiky v souladu s ekologickým zemědělstvím 3.0. To zahrnuje zejména: inovativní zemědělské postupy, přijetí zásady neustálého zlepšování v ekologických předpisech, rozšíření možností a posuzování shody, atd.
- Investice do kultury inovací v rámci programu Organic 3.0 s jeho výzkumným programem a rozpočtem a investice do odměňování a poskytování veřejných statků zemědělcům.
- Podpora a rozvoj rozmanité odpovědnosti iniciativ, které umožní rozvoj jednotlivých hospodářských subjektů a odvětví jako celku.
- Nařízení nákupu ekologických produktů v rámci veřejných zakázek
- Vyhodnocovat dopad ekologického zemědělství na sociální oblast. (Arbenz, Gould, & Stopes, Organic 3.0 Diskusní dokument, 2015)

6 Aplikovatelnost konceptu Organic 3.0 v českém prostředí

Aplikovatelnost konceptu Organic 3.0 není jednoduchým úkolem. Ačkoliv se řada vědců shodla, že přechod EZ do hlavního proudu je možný, mnozí tvůrci politik nevěří, že EZ dokáže vyprodukovat dostatečné množství potravin pro rostoucí a náročnější světovou populaci. Kromě toho politika ještě dostatečně nepronikla na národní a místní úroveň.

Další překážkou je obsah trhlin v celkem čtyřech složkách konceptu Organic 3.0 a to: "kultura inovací", "neustálé zlepšování směrem k osvědčeným postupům", "rozmanitost způsobů zajištění transparentní integrity" a "posílení vazeb od farmy až po konečného spotřebitele". Chybí skutečně dobré odpovědi na to, jak nakládat s novými technologiemi,

jako je: umělé maso, nové geneticky modifikované technologie, digitalizace, atd. a výbory pro inovace neodvedly účinnou práci. V rámci odvětví je intenzivní konkurence a přílišné zaměření na minimální normy stále spíše pravidlem než výjimkou. A neexistují mechanismy, které by řešily problém, že zemědělci dostávají jen velmi malou část cenové prémie. Koncepty účetnictví skutečných nákladů jsou velmi složité a těžko pochopitelné. Zatím se nepodařilo vytvořit zjednodušení a pochopení tohoto prvku. (Arbenz, bioecoactual.com, 2020)

6.1 Ekologické zemědělství v Moravskoslezském kraji

V praktické části práce bylo dotazováno celkem pět ekologicky hospodařících farmářů. Všichni hospodaři na trvalých travních porostech a věnují se buďto chovu ovcí a koz, nebo chovu masného a mléčného skotu. Výpas trvalých travních porostů (TTP) je nejčastější formou ekologického hospodaření ČR. V současné době tvoří TTP 80,1% celkové výměry EZ.

Vzhledem k tomu, že v moravskoslezském kraji je těžištěm hospodářství zejména průmysl a to v oblastech hutnictví, energetiky a důlnictví, např. na Ostravsku. Na území kraje se nachází bohaté zásoby nerostných surovin a jejich těžba zpravidla souvisí s negativními dopady na životní prostředí. Největším problémem jsou prachové částice, které mají karcinogenní účinky a poškozují oběhovou a plicní soustavu. Což vede mnoho lidí k tomu, změnit životní styl a odejít z města za lepším životem na vesnici. Důkazem tomu jsou i dva z dotazovaných farmářů. (ŠM) (ZK)

“Kvůli negativního dopadu průmyslu na naše zdraví, jsme se s manželkou rozhodli změnit životní styl a přestěhovat se z Ostravy do malé vesnice pod Beskydami a začali jsme obhospodařovat první pronajaté pozemky.” (ZK)

“Důvodem, našeho přesunu z města na vesnici, bylo zhoršující se astma našich dětí. Jak je známo, ovzduší na Ostravsku je kvůli průmyslu hodně znečištěné, a tak našim dětem tato změna velmi prospěla. Vzduch na vesnicích je totiž o poznání lepší. Velký význam pro nás má i to, že díky vlastnímu hospodaření “víme, co jíme” a zvířata, která si sami vychováme, se mají dobře.” (ŠM)

Na základě těchto citací, můžeme potvrdit, že v lidech roste zájem o zdravou stravu a zdravý životní styl, aby si občané uvědomili negativní dopady konvenčního zemědělství a obsah škodlivých látek v potravinách, které neblaze ovlivňují jejich zdraví.

V současné době hospodaří v Moravskoslezském kraji ekologičtí farmáři na celkové výměře 56741,55ha a to i přes neblahé podmínky hutnictví a energetiky. Podle dotazovaných zemědělců, není ovzduší mimo města tak nepříznivé, zvláště v podhorských oblastech.

6.2 Motivace zemědělců začít hospodařit ekologicky

Pouze jeden z farmářů přešel z konvenčního zemědělství na ekologické. Důvodem byl důchodový věk, nákladné a náročné hnojení, prodej mechanizace a snížení produkce. V pokročilém věku se soustředí na chov zvířat zejména pro vlastní spotřebu, ale také udržuje počty zvířat, aby byl schopen dodávat malé množství produktů také na lokální tržnici.

“V zemědělství se pohybuji celý život. Vlastnil jsem ornou půdu a mechanizaci, když jsem si chtěl přivydělat, najímali si mě ostatní zemědělci na zpracování sena, nebo orné půdy. Byla to dřina. Dnes už mám důchodový věk a raději tyto služby také poptám, protože tyto stroje vyžadují nákladnou údržbu a já už je teď díky pastevního odchovu na své farmě ani tolik nevyužiji. Teď už chovám zvířata pro vlastní spotřebu, a proto jsem farmu zásadně omezil.”
(JS)

Ostatní dotazovaní zemědělci začali hospodařit ekologicky od začátku. Motivace k tomuto stylu hospodaření byly různé, ať už šlo o výše zmíněnou změnu životního stylu, nebo negativní dopady průmyslu na zdraví člověka. Farmáře Karla Gavendu a jeho manželku inspiroval k založení EZ jejich dlouholetý kamarád, který se sám v EZ pohyboval už od jeho počátků. Podle (KG) také není třeba používat žádnou chemizaci, pokud se jedná pouze o výpas TTP.

“O EZ jsme moc povědomí neměli, pořídili jsme si dům s velkou zahradou, ale údržba takové zahrady byla docela problém. Kamarád, který se dlouhou dobu pohyboval v EZ, nám poradil, ať si na výpas koupíme pár ovcí, dali jsme tedy na jeho radu. Později jsme se na ovčích začali věnovat výcviku pastevských psů plemena Border collie. Založili jsme ČAOPP (Česká asociace ovčáckých a pastevských psů) a naše farma se začala rozrůstat.”
(KG)

Žádný z dotazovaných farmářů nepokračuje v zemědělství, jako v rodinné tradici, kromě farmářky (KN), která zdělila svůj vztah k farmaření a zvířatům po svých prarodičích, což v dnešní době není moc časté. (KN) tvrdí, že mladší generace mají sice zájem o bioprodukty, ale zájem o jejich produkci už je jim cizí.

‘‘Po babičce a dědečkovi jsem zdělila vztah ke zvířatům. Také jsme s mým mužem převzali celé jejich hospodářství, které postupně rozšiřujeme. V dnešní době každý bere farmu a starost o zvířata jako obrovský závazek, proto už na hospodaření nechtějí mladší generace navazovat.’’ (KN)

Mělo by se o ekologickém zemědělství šířit větší povědomí, aby bylo zainteresováno co nejvíce mladých lidí, nejen ve spotřebě bioproduktů, ale také v jejich produkci. (KN) Na otázku, co bylo pro farmáře největším problémem v začátcích hospodaření, se čtyři z pěti farmářů shodli na nedostatku zemědělské půdy. Farmy (ŠM, KG) začínaly hospodařit na pronajatých pozemcích, až postupem času začaly kupovat své vlastní pozemky. Dodnes jsou jejich farmy mixem vlastních a pronajatých pozemků.

‘‘Nebyla půda, na které by se dalo hospodařit, tak nám nezbývalo nic jiného, než si plochy pronajmout. Pak jsme postupně začali pozemky skupovat. V současné době máme farmu o rozloze třiceti hektarů, které tvoří jak pronajaté, tak vlastní pozemky.’’ (KG)

‘‘V dnešní době půda stále nabírá na hodnotě, takže si ji většinou majitelé ponechávají, v případě, že ji chtějí prodat, cenu vystřelí ještě výš.’’ (ŠM)

Začít hospodařit na pronajatých pozemcích je cesta, zároveň je třeba se neustále dívat po pozemcích na prodej. Jsou lidé, kteří neznají hodnotu těchto ploch, neví co s tím a tak je prodávají (pro nás) za dobré peníze.

6.3 Systém certifikace

Co se týče systémů certifikace, všichni farmáři se shodují na tom, že získat certifikaci není složitá záležitost. (KG, JS, ZK, ŠM, KN) Farmářům je ze strany kontrolních organizací poskytnuto dostatečné poradenství. Dnes díky novým technologiím a dostupným

informacím, není problém vše najít na internetu, nebo kontaktovat kontrolní organizaci, kde jsou vždy milí a vstřícní.(JS)

“S administrativou nebyl žádný problém, inspektor z kontrolní organizace KEZ si na mě udělal čas, doporučil mi zdroje a dokumenty, které si mám připravit, tak aby bylo vše v pořádku a v souladu se zásadami EZ“ (KG)

K systému certifikace se pojí také kontroly, které většinou farmářů dělají potíže, a to zejména proto, že jsou často požadovány irelevantní informace. Například zatížení půdy dusíkem, které je kontrolováno zpětně. I přesto si všichni dotazovaní farmáři zajišťují tuto administrativu sami a kdykoliv mají dotazy, obrátí se na svou kontrolní organizaci. (KG, JS, ZK, ŠM, KN)

6.4 Vzájemná spolupráce mezi farmáři

Všichni dotazovaní farmáři nějakým způsobem kooperují s jinými zemědělci, včetně konvenčních, ať už se jedná o nájem mechanizace, obchodování plemenných zvířat, obchod s bioprodukty, atd. Vzájemná spolupráce farmářů je velmi důležitá a výhodná (KG, JS, ŠM).

“Vzájemně si pomáháme se třemi spřátelenými farmáři a to zejména v oblasti mechanizace, nemám tak velké obhospodařované plochy a nevyplácelo by se mi vlastnit traktory a podobné stroje.” (ŠM)

Mechanizace je drahá záležitost a její využitelnost je většinou sezónní. (JS) Pro zemědělce je také výhodou, že náklady na nájem těchto strojů od spřátelených zemědělců je nižší, než u jiných firem. Spolupráce se netýká pouze strojů, ale také zvířat. Farmáři si mezi sebou půjčují samce plemenných hospodářských.

“Se zemědělci, kteří se také soustředí na živočišnou výrobu, si propůjčujeme např. plemenné býky, nebo berany, abychom rozvinuli chov.” (KN)

Spolupráce mezi jednotlivými farmáři je důležitá, zvláště pokud se jedná o malá hospodářství. (KG)

Co se týče práce na samotné farmě, většina farmářů se potýká s nedostatkem pracovních sil. Tři z dotazovaných farmářů hospodaří v rámci své rodiny. (ŠM, KG, KN)

“Hospodaří u nás jen členové rodiny, brigádníky jsme měli, ale nebyl na ně spoleh a vzešly z toho jen problémy, protože si přilepšovali na úkor farmy.” (ŠM)

“Najít v dnešní době šikovné a zručné lidi je oříšek. Mně pomáhají převážně mé děti, mám ale i brigádníka, který je opravdu všestranný a na farmě mi také pomáhá. Problémem je, že ne vždy se mu chce.” (KG)

Zbylé dvě farmy mají ověřené zaměstnance, ale dostat se k takovýmto lidem bylo podle nich nelehkým úkolem a dlouhým procesem výměny řady z nich. (ZK, JS)

“Chodí mi pomáhat dva kluci se středoškolským zemědělským vzděláním, jsou šikovní a sehraní. Oba jsou rodinní příslušníci mých známých, nebýt jich, nevím, zda bych vůbec nějakou pracovní sílu sám našel.” (JS)

Nedostatek pracovních sil, bude podle farmářů do budoucna velkým problémem a bude bránit v celkovém rozšíření EZ.

6.5 Odbyt biopotravin

Jedním z dalších témat, kterým jsem se při rozhovorech se zemědělci zabývala, byl odbyt biopotravin. Žádný z dotazovaných farmářů nemá problém s odbytem, spíše naopak, poptávka po biopotravinách je větší, než samotná nabídka. Proto se všichni dotazovaní zemědělci soustředí pouze na místní trh a nejběžnější formou odbytu potravin je prodej ze dvora. Přičemž farmáři prodávají produkty přímo na své farmě, kde se po domluvě setkají se zákazníkem. Výhodou tohoto způsobu prodeje je přímý kontakt s kupujícím, na který si farmáři potrpí. (ZK, JS, KG) Pokud lidé, kteří nakupují biopotraviny, znají farmáře, kteří produkty vyrábějí, věří těmto produktům a mají jistotu, že jsou kvalitní a v souladu s normami, mají důvod se k nim vracet.

“Máme dost dlouholetých zákazníků, kteří k nám jezdí pro jehněčí maso. Většinou jsou to rodiny s dětmi, kterým rádi uděláme i exkurzi po farmě.” (KG)

Dalším způsobem prodeje potravin ze dvora je dodávání produktů do lokálních maloobchodních prodejen, kterým se zabývají dvě z dotazovaných farem. (ZK, ŠM) Jedná se především o bezobalové supermarkety v Ostravě, nebo Frýdku-Místku, které prodávají

potraviny do znovupoužitelných obalů a vyhýbají se tak jednorázovým odpadům. Podle farmářů nabírají tyto obchody na popularitě zvláště u mladších generací. Farma (JS) se soustředí na dodávky zboží do tržnic a tržišť, přes které se produkty dostanou ke konečnému spotřebiteli.

“Trhy rád navštěvuji z toho důvodu, že jako důchodce mám na to dostatek času a také se rád setkávám s ostatními farmáři, nebo zákazníky.” (JS)

Jako jediná z farem si zajišťuje (KN) odbyt přes svou vlastní webovou platformu s rozvozem po Ostravě. Této platformě paradoxně značně pomohla pandemie COVID-19, kdy se lidé obávali o své zdraví, a tak díky zdravým produktům a dovozu až domů, získala rychle na oblibě. Dalo by se říct, že se jedná o malý e-shop s bioprodukty. Nabídka zahrnuje vejce, mléko, hovězí maso, jehněčí maso, klobásy, debrecínky, med, domácí marmelády a sezónní produkty, jako jsou například třešně, borůvky, nebo maliny. E-shop funguje tak, že zákazník vyplní online formulář s objednávkou, adresou a telefonním číslem a nejpozději do 48 hodin po objednání obdrží své biopotraviny. Výhodami vlastní online platformy na biopotraviny jsou například takové, že se nedělí o marži s třetí stranou, není stanoveno množství, které musí vyprodukovat (pokud daná potravina není dostupná, zobrazí se zákazníkovi na webu s datem, kdy bude opět k dispozici) a má vlastní síť stálých zákazníků se kterými je díky vlastní distribuci v kontaktu.

“Dostali jsme nabídky od různých online distributorů farmářských produktů, ale požadovali příliš velkou komisi, nebo jejich podmínky nebyly výhodné. Pak přišla pandemie a nás napadlo založit vlastní webovou platformu s rozvozem, která spolehlivě funguje i v současné době.” (KN)

Dodávky potravin do restaurací, dotazování zemědělci vyloučili, důvodem je nízká kapacita a nestabilní produkce. (ŠM, ZK, KN, KG, JS)

6.6 Akční plány a koncept Organic 3.0

Své dotazy jsem uzavřela tématem, které se zabývá Akčními plány a konceptem Organic 3.0. Všichni dotazovaní zemědělci měli povědomí o Akčních plánech a jejich účelu. (ŠM, KG, ZK, JS, KN) Dokonce jedna z farem využila dotačního podpory Akčního plánu do roku

2010. (ZK) Koncept Organic 3.0 dotazovaným ale nic neřikal. Nicméně se většina farmářů shodla, že pokud by se EZ stalo jedním z hlavních proudů produkce, mělo by to velký dopad na růst cen potravin a nižší potravinovou soběstačnost. (ZK, KG, ŠM, KN) Na druhou stranu by EZ jako hlavní proud produkce mohlo napomoci v mnoha směrech.

‘‘Pokud by se EZ v České republice dostalo do hlavního proudu, pozitivně by to ovlivnilo oblast biodiverzity, která hraje důležitou roli při udržování rovnováhy v přírodě. Zdravá a odolná společnost závisí na tom, zda má příroda dostatek prostoru.’’ (KN)

Omezení používání hnojiv a pesticidů by snížilo závislost na neobnovitelných zdrojích a také by bylo zabráněno znečištění vody, snižování úrodnosti půdy a eroze. (JS) Ptala jsem se také, zda je možné hospodařit ekologicky i bez dotací.

‘‘V současné době určitě není možné hospodařit ekologicky bez dotací. Vzhledem k tomu, jak je nastavena cena potravin, není prostor pro to, aby byl ekologický zemědělec schopen žít důstojným životem, který by byl srovnatelný se zaměstnanci, živnostníky, nebo řemeslníky v jiných oborech. Otázkou je, jakou má jeho farma výměru, produktivitu, ale obecně se bez dotací tyto hospodáři neobejdou.’’ (KG)

To by také mohlo být důvodem, proč mnoho konvenčních zemědělců, nechce přejít k EZ a ani o něm neuvažují.

‘‘Vzhledem k tomu, že je konvenční zemědělství postaveno na velkých výnosech, vysoké produktivitě a obecně je v zemědělství málo lidí, V EZ není taková produktivita, a proto ceny biopotravin a bioproduktů musí být jinde, bez dotací se určitě konvenční zemědělec při přechodu do EZ neobejde, jinak by zkrachoval.’’ (JS)

Mnoho konvenčních zemědělců by muselo udělat na svých farmách nákladné změny, aby mohli přejít k EZ a jejich výdělky by nebyly tak vysoké, jako při konvenční produkci. (JS, ŠM)

7 Výsledky

7.1 Koncept Organic 3.0 v Moravskoslezském kraji

V Moravskoslezském kraji, potažmo v celé České republice je nejrozšířenější formou EZ pastevní odchov hospodářských zvířat a to zejména díky přírodních podmínkách ČR. Všichni dotazovaní farmáři se tedy orientují převážně na živočišnou produkci.

Koncept Organic 3.0 klade důraz na posílení vazeb mezi farmáři a spotřebiteli. Jak analýza dat z Moravskoslezského prostředí ukázala, farmářům zde opravdu záleží na kontaktu s odběrateli, jelikož tyto styky podporují důvěru spotřebitelů v prodávané biopotraviny a hospodáři si tak udržují stálou klientelu. Proto je hlavním proudem distribuce biopotravin právě prodej ze dvora. Koncept také usiluje o to, aby EZ sestávalo z rodinných farem, které jsou mezi sebou schopny kooperace. Analýzou bylo odhaleno, že vzájemná spolupráce mezi farmáři v Moravskoslezském kraji funguje na dobré úrovni a je podle názoru hospodářů klíčovou, zvláště pro menší farmy. Tři z pěti dotazovaných farem jsou rodinné.

Dle konceptu by mělo být posíleno také poradenství v oblasti EZ. Z analýzy rozhovorů vyplývá, že ze strany kontrolních organizací je poskytnuto dostatečné pradenství, co se týče administrativy a EZ obecně. Ohledně povědomí o bioproduktech, ekologii a s tím spojeným EZ, můžeme dle názoru hospodářů tvrdit, že v současné době se jedná o životní styl a stále se rozšiřující trend. Čemuž nasvědčuje zájem zejména mladších generací o vztah k životnímu prostředí skrz podporu např. bezobalových obchodů.

Analýza odkryla i nedostatky, kterým EZ v České republice čelí. Jedná se o nedostatek půdy na trhu, kdy začínající farmáři mají problém s koupí vlastní půdy, kterou by obhospodařovali neboť je ve vlastnictví velkých firem, nebo je přehnaně drahá. Dotazovaní zemědělci odkazují proto na řešení, a to formou hospodaření na pronajatých pozemcích. Druhým nedostatkem je nouze o pracovní sílu v zemědělství. Podle výsledků studie se v zemědělství pohybuje čím dál méně lidí a tento fakt bude mít v budoucnu negativní dopad na rozvoj EZ v ČR. Právě na tyto aspekty je Koncept Organic 3.0 zaměřen.

8 Závěr

Bakalářská práce pojednává o vývoji ekologického zemědělství v České republice a konceptu Organic 3.0. V teoretické části byl vysvětlen vznik a vývoj ekologického zemědělství v ČR, byly vymezeny jeho cíle a principy, díky kterým napomáhá udržet biologickou rozmanitost krajiny a svým systémem hospodaření dbá na životní prostředí. Byl zde popsán také systémem kontrol a certifikace. Dále byla v práci zohledněna motivace spotřebitelů nakupovat BIO potraviny a v neposlední řadě zde byl charakterizován koncept Organic 3.0, který byl v roce 2017 přijat mezinárodní organizací IFOAM, jeho cíle a strategie, které mají vést k zavedení EZ do hlavního proudu produkce.

V praktické části byla popsána Výzva k akci, která zahrnuje výzvu pro šest klíčových skupin. Dále bylo pomocí polo-strukturovaných rozhovorů s pěti dotazovanými zemědělci, zjišťováno, do jaké míry lze koncept Organic 3.0 aplikovat v českém prostředí, a jak může koncept prospět rozvoji EZ v České republice.

Analýza získaných dat ukázala, že se ekologičtí zemědělci dlouhodobě potýkají s nedostatkem půdy, na které by mohli hospodařit a také s nedostatkem pracovních sil, což podle zemědělců může v budoucnu bránit v rozvoji ekologického zemědělství v České republice.

Implementace konceptu Organic 3.0 na české prostředí je na základě provedené analýzy možná. Avšak pro implementaci v plné šíři je nutné odstranit nedostatky, jako je nakládání s novými technologiemi, zaměření na minimální normy a cenové prémie pro ekologické zemědělce.

9 Seznam použitých zdrojů

David Gould, Christopher Stopes: *ORGANIC 3.0—the vision of the global organic movement and the need for scientific support*, dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/313814522_ORGANIC_30-the_vision_of_the_global_organic_movement_and_the_need_for_scientific_support

Rahmann, Gerold; Ardakani, M. Reza; Bärberi, Paolo; Böhm, Herwart: *Organic Agriculture 3.0 is innovation with research*, dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/311393914_Organic_Agriculture_30_is_innovation_with_research

Sharma, Arun K.: *History of Organic Farming: Return to Right*, dostupné z: https://www.academia.edu/40636409/History_of_Organic_Farming_Return_to_Right_History_of_Organic_Farming_Return_to_Right

eagri.cz: *Ekologické zemědělství*, dostupné z: <https://eagri.cz/public/web/mze/zemedelstvi/ekologicke-zemedelstvi/>

Meena, Rupesh: *Organic farming-concept, principles, goals & as a sustainable agriculture: A review*,
Dostupné z: https://www.academia.edu/66371050/Organic_farming_concept_principles_goals_and_as_a_sustainable_agriculture_A_review

IFOAM: *Principles of organic agriculture*, dostupné z: <https://www.ifoam.bio/why-organic/principles-organic-agriculture/principle-care>

URBAN, Jiří a Bořivoj ŠARAPATKA. *Ekologické zemědělství: učebnice pro školy i praxi*. 1. vyd. Praha: MŽP, 2003, s. 279. ISBN 80-721-2274-6

Václavík, Tomáš: *Vývoj ekologického zemědělství v České republice od roku 1990*, dostupné z: <https://www.priroda.cz/clanky.php?detail=438>

mze.cz: *Ekologické zemědělství v České republice, ročenka 2006*
eagri.cz: *Ročenka Ekologického zemědělství za rok 2019*, dostupné z: https://eagri.cz/public/web/file/674004/Rocenka_ekologickeho_zemedelstvi_2019_web.pdf

Venclová, Barbora: *Ekologické zemědělství v ČR a srovnání s EU*, dostupné z: <https://uroda.cz/ekologicke-zemedelstvi-v-ceske-republice-a-srovnani-s-eu/>

eagri.cz: *Akční plán pro EZ 2021*, dostupné z: <https://eagri.cz/public/web/mze/zemedelstvi/ekologicke-zemedelstvi/dokumenty-statistiky-formulare/akcni-plan/akcni-plan-ekologickeho-zemedelstvi-2021.html>

enviweb.cz: *Téměř čtvrtina zemědělské půdy ČR bude do sedmi let v režimu ekologického zemědělství. Vyplývá to z plánu Ministerstva zemědělství na roky 2021-2027*, dostupné z: <https://www.enviweb.cz/119124>

businessinfo.cz: *Téměř čtvrtina zemědělské půdy ČR má být do sedmi let v režimu ekologického zemědělství*, dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/clanky/temer-ctvrtina-zemedelske-pudy-cr-ma-byt-do-sedmi-let-v-rezimu-ekologickeho-zemedelstvi-vyplyva-to-z-planu-ministerstva-zemedelstvi-na-roky-2021-2027/>

lovime.bio: *Kdo ručí za bio*, dostupné z: <https://www.lovime.bio/poznat-bio/kdo-ruci-za-bio/>

o.p.s., KEZ: <https://www.kez.cz/nabidka-sluzeb>

Krajíček, Lukáš; Krajíček, Vojtěch: <https://www.abcert.cz/>

Biokont: https://www.biokont.cz/wordpress/wp-content/uploads/2019/02/O_spolecnosti_Biokont.pdf

bureauveritas.cz: <https://www.bureauveritas.cz/o-nas>

eagri.cz: *Kontrolní organizace*, dostupné z: <https://eagri.cz/public/web/mze/zemedelstvi/ekologicke-zemedelstvi/kontrola/>

Ščasný, Milan: *What Motivates Czech Consumers to Buy Organic Food?*, dostupné z: https://www.academia.edu/51223390/What_Motivates_Czech_Consumers_to_Buy_Organic_Food

ceskenoviny.cz: MZe: *Spotřeba biopotravin předloni stoupla o 19%, růst zpomalil*, dostupné z: <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/mze-spotreba-biopotravin-predloni-stoupla-o-19-pct-rust-zpomali/2029690>

Hamplová, Ludmila: *Biopotraviny, jídlo pro snoby?!*, dostupné z: <https://byznys.hn.cz/c1-24967090-biopotraviny-jidlo-pro-snoby>

Eagri.cz: *Loga pro ekologické zemědělství*, dostupné z: <https://eagri.cz/public/web/mze/zemedelstvi/ekologicke-zemedelstvi/dokumenty-statistiky-formulare/loga-a-znaceni/>

Locke, Ryan: *Why farmers Do or Do Not convert to organic farming*, dostupné z: https://digitalcollections.sit.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://www.google.com/&httpsredir=1&article=1334&context=isp_collection

Chan, Dora: *Organic agriculture 3.0*, dostupné z: <https://www.organiccouncil.ca/organic-agriculture-3-0-the-history-of-yet-another-debate-about-the-future-of-organic-agriculture/>

Rahmann, Gerold; Ardakani, Reza; Bärberi, Paolo; Böhm, Herwart: *Organic agriculture 3.0*, dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/311393914_Organic_Agriculture_30_is_innovation_with_research

Arbenz, Markus; Gould, David; Stopes, Christopher: : *Organic 3.0*, dostupné z: https://www.ifoam.bio/sites/default/files/2020-03/summary_organic3.0_web_1.pdf

Otaiku, Ayodele: *Gateway Organic Fertilizer | Biofertilizer Gateway Biofertilizer*, dostupné z: https://www.academia.edu/42632817/Gateway_Organic_Fertilizer_Biofertilizer_Gateway_Biofertilizer_Organic_3_0

Arbenz, Markus; Gould, David; Stopes, Christopher: *ORGANIC 3.0—the vision of the global organic movement and the need for scientific support*, dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/313814522_ORGANIC_30-the_vision_of_the_global_organic_movement_and_the_need_for_scientific_support

Arbenz, Markus: *Are we implementing Organic 3.0? – An opinion statement*, dostupné z: <https://www.bioecoactual.com/en/2020/01/31/are-we-implementing-organic-3-0-an-opinion-statement/>

Arbenz, Markus; Gould, David; Stopes, Christopher: *ORGANIC 3.0 for truly sustainable farming and consumption*
Evropská komise: *Strategie EU v oblasti biologické rozmanitosti do roku 2030*, dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020DC0380&from=EN>

Dlouhý, Josef; Urban, Jiří: *Fakta o ekologickém zemědělství*, dostupné z: https://eagri.cz/public/web/file/220655/Ekologicke_zemedelstvi_bez_mytu.pdf

10 Přílohy

10.1 Dotazování Hospodáři

Šárka Matušová (ŠM)

Zbyněk Kyselý (ZK)

Karel Gavenda (KG)

Jan Socha (JS)

Kateřina Nečasová (KN)

10.2 Rozhovory s hospodáři

(KG)

Dobrý den, mou první otázkou je, kdy byla vaše farma založena a jakou má rozlohu?

Naše farma byla založena v Libhošti v roce 2005 a v současné době má rozlohu třicet hektarů včetně vlastních a pronajatých pozemků.

Zaměřujete se na živočišnou, nebo rostlinnou výrobu?

Máme farmu jako koníčka, oba dva s manželkou chodíme do práce, takže se soustředíme pouze na pastevní odchov ovcí a krav.

Co vás vedlo k založení farmy? (Rodiče, knihy, internet okolí,..?)

O EZ jsme moc povědomí neměli, pořídili jsme si dům s velkou zahradou, ale údržba takové zahrady byla docela problém. Kamarád, který se dlouhou dobu pohyboval v EZ, nám poradil, ať si na výpas koupíme pár ovcí, dali jsme tedy na jeho radu. Později jsme se na ovcích začali věnovat výcviku pasteveckých psů plemena Border collie. Založili jsme ČAOPP (Česká asociace ovčáckých a pasteveckých psů) a naše farma se začala rozrůstat

Když jste zakládal farmu, věděl jste už od začátku, že chcete hospodařit ekologicky?

Ano, chtěli se věnovat výcviku pasteveckých psů.

(KN)

Co bylo vaší motivací k tomu, hospodařit ekologicky?

Motivací mi byli mí prarodiče. Po babičce a dědečkovi jsem zdědila vztah ke zvířatům. Také jsme s mým mužem převzali celé jejich hospodářství, které postupně rozšiřujeme.

Co se týče založení EZ, byla pro Vás tato administrativa složitá?

Ne, všechny potřebné informace jsem si dohledala na internet a když mi něco nebylo jasné, zeptala jsem se přímo kontrolní organizace KEZ.

Jak řešíte odbyt vašich produktů? Dodáváte je do různých obchodů, či maloobchodů?

Dříve jsme produkty do maloobchodů dodávali, ale po začátku pandemie COVID-19, jsme se rozhodli vytvořit vlastní webovou platform, kde produkty nabízíme.

Jak tato platforma funguje?

Zákazník přes náš web zašle objednávku formou formuláře, kde vyplní své údaje, jako je jméno, telefonní číslo a adresa pro doručení, dále zvolí, jaké produkty chce zakoupit. Poté mu produkty nejpozději do 48 hodin doručíme.

(JS)

Co vás vedlo k přechodu od konvenčního zemědělství k ekologickému?

V zemědělství se pohybuji celý život. Vlastnil jsem ornou půdu a mechanizaci, když jsem si chtěl přivydělat, najímali si mě ostatní zemědělci na zpracování sena, nebo orné půdy. Byla to dřina. Dnes už mám důchodový věk a raději tyto služby také poptám, protože tyto stroje vyžadují nákladnou údržbu a já už je teď díky pastevního odchovu na své farmě ani tolik nevyužiji. Teď už chovám zvířata pro vlastní spotřebu, a proto jsem farmu zásadně omezil.

Jaký je Váš názor na to, že mnozí konvenční zemědělci nechtějí přejít k EZ? Co si myslíte, že je k tomu vede?

Určitě nižší produktivita a tím pádem menší výnosy. V množství v jakém hospodaří obrovští konvenční zemědělci se moc ekologicky hospodařit nedá a kdyby se dalo, bylo by neskutečně nákladné.

Tím, že jste byl konvenční i ekologický zemědělec, můžete říct který z těchto systémů je pro Vás osobně lepší?

Řekl bych, že ten ekologický. Lidé si produktů víc váží a setkávám se povzbuzujícími slovy svých zákazníků a to mi dělá dobře

(ŠM)

Spolupracujete i s jinými farmáři?

Ano, vzájemně si pomáháme se třemi spřátelenými farmáři a to zejména v oblasti mechanizace, nemám tak velké obhospodařované plochy a nevyplácelo by se mi vlastnit traktory a podobné stroje.

Je podle Vás spolupráce mezi farmáři důležitá?

Ano, určitě, mnoho farmářů sdílí stejné problémy, někteří jsou zkušenější, nebo mají na věci jiný pohled. Díky spolupráce se dá vyřešit hodně věcí.

(ZK)

Zdá se Vám že v ČR roste poptávka po bio produktech?

Ano, dalo by se říct, že se v tomto ohledu jedná o trend, kdy lidem záleží na zdravých potravinách u kterých znají původ.

Je tato poptávka dostatečná?

Z mého pohledu poptávka dostatečná je, co je ale nedostatečné je nabídka biopotravin a bioproduktů v České republice.